

Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Düzce’de Sığınmacılara Yönelik İnsani Yardım Yapan STK’larda Çalışan Kadınların Rolü

Fatma Kızılelmas^a

Öz

Suriye’deki savaştan ve Ortadoğu’daki iç karışıklıklardan dolayı 2011 yılından itibaren 4 milyona yakın kişi açık kapı politikası uygulayan Türkiye’ye sığındı. Gelen kişilerin büyük bir çoğunluğu belirlenen illerde ikamet etmeye başladı. Bu esnada pek çok uluslararası, ulusal ve yerel sivil toplum örgütü (STK) devletin denetiminde ve uluslararası fonların desteği ile Türkiye’ye gelen sığınmacıların acil ve psiko-sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli görevler üstlendi. Ulusal ve yerel STK’larda özellikle kadın çalışanlar, yardıma ihtiyacı olanların tespiti, yardım yapılacak kişilere karar verilmesi ve bu kişilere yardım sağlanması aşamalarında aktif olarak rol aldılar. Düzce ilinde bulunan sığınmacılara insani yardım sağlayan STK’lar bünyesindeki kadın çalışanlar da bu süreçte gönüllü çalıştıkları kurumlar vasıtasıyla sığınmacılara insani yardım sağlanmasında önemli roller üstlendiler. Bu bakımdan bu çalışmada, ihtiyaç temelli insani yardım yaparak sığınmacılara barınma, gıda, kıyafet, eğitim, sağlık, sosyal uyum, psikolojik destek konularında yardımcı olan STK’lar çerçevesinde, kadınların STK’lardaki rollerinin neler olduğunu, yardım dağıtım esnasındaki görev paylaşımının nasıl oluştuğunu, STK’larda çalışan kadınlar ile sığınmacı kadınlar arasındaki ilişkiler ve iletişim biçimlerinin nasıl kurulduğunu, STK’larda kadınları gönüllü çalışmaya iten nedenleri ve yardıma ihtiyacı olanların belirlenmesinde kadınların sosyal ağlarının etkisini incelemek hedeflemiştir. Çalışmanın örnekleme belediye, parti kadın kolları ve derneklere sığınmacılara yardım yapan on bir kadın ile yapılan görüşmelere dayanmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve derinlemesine görüşme yöntemiyle veriler toplanmıştır. Bireysel görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Yapılan ampirik çalışmanın bulguları, STK’larda gönüllü ve aktif olarak çalışan kadınların insani yardımların organizasyonu ve dağıtımında vazgeçilmez rollerine işaret etmektedir. Arkadaşlık, komşuluk, akrabalık ve dernek, siyasi parti üyelikleri gibi geniş sosyal ağları aracılığıyla yardıma ihtiyacı olanları tespit eden STK çalışan kadınların, özellikle sığınmacı ailelerin özel alanına girme, evlerini ziyaret etme, kadın ve çocuklarla iletişim kurma konusunda erkeklere göre daha avantajlı oldukları görülmektedir. Günün her saatinde ulaşılabilir olmalarıyla STK gönüllüsü kadınlar, yardım ettikleri ailelerin “annesini”, “ablasını”, “koruyucusunu” durumunda olmakta ve sığınmacı ailelerin maddi, sosyal ve psikolojik tüm ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Ancak kadının ev içinde görünmeyen emeği gibi STK gönüllüsü kadınların bu alandaki emekleri de çoğu zaman görünür hale gelememektedir.

Keywords

Sığınmacı • Göç • Sivil Toplum Kuruluşları • Toplumsal Cinsiyet • İnsani Yardım

^a Düzce Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı Göç Çalışmaları Programı Doktora Öğrencisi, e-posta: ftkmzllms@gmail.com

Başvuru Tarihi: 10 Eylül 2019
Kabul Tarihi: 13 Aralık 2019

Copyright © 2019 • Uluslararası Mülteci Hakları Derneği • <http://mejs.com>
ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962
Yaz 2019 • 4(2) • 67-80

Sivil Toplum ve Kadın

Kökenleri Antik Yunan'a kadar uzanan ve günümüze kadar farklı anlamlar kazanan sivil toplum, toplum-devlet ilişkilerini düzenlemede kullanılan önemli kavramlardan biri olmuştur. "Civis" kökünden türetilen sivil toplum, "yurttaş veya kenttaş" anlamına gelmektedir. Sivil toplumu tanımlayan birbirinden farklı, bazen birbirini tamamlayan bazen de birbiri ile çelişen teoriler bulunmaktadır. Ayrıca dünya siyasi sistemindeki değişimler de sivil toplumun farklı anlamlar kazanmasına neden olmuştur (Açma, 2014, s.247-248). Bir genelleme yapılacak olursa, Aristo'dan itibaren on sekizinci yüzyılın sonlarına kadar sivil toplum devletle özdeş anlamda kullanılmıştır. Bu dönemde sivil toplum, bireylerin kamusal alanda sahip oldukları hak ve yükümlülükleri kapsamıştır. Modern siyaset teorisinde ise iki okuma biçimi mevcut olmuştur. Birine göre sivil toplum, kişiler arasındaki karşılıklı anlaşmalar sonucu oluşan politik toplum anlamına gelmektedir. Diğerine göre, devlet dışında yer alan ve devletle nihayete erecek olan tarihsel geçici bir aşama olarak kabul edilmektedir (Çaha, 2017, s.11-12). Günümüzde genel kabul gören sivil toplum tanımı ise, kazanılan hak ve yükümlülüklerin pratiğe geçirilmesi, tartışılması, yenilenmesi ve yeniden tanımlanmasını somutlayan yurttaşlık kavramının eyleme geçmiş hali olarak anlaşılmalıdır. Diğer bir ifade ile sivil toplum, toplumsal hareketlerin dinamiği olarak görülmekte ve onları kapsamaktadır (Marshall, 2005, s. 662).

Sivil topluma ilişkin farklı yaklaşımlar olsa da bunlardaki ortak nokta, bu kavramın kamusal alandaki düzenlemeleri esas alarak formüle edilmiş olması ve kadının bu alanın dışında tutulmasıdır. Kadınların sivil toplumun dışında kalması gerektiği batıda on sekizinci yüzyıl öncesi dönemin ünlü filozoflarının da ortak kanaatiydi. Bu tutum, Sanayi Devrimi ve 1789 Fransız Devrimi ile ortaya çıkan düşünce akımlarının etkisiyle değişmeye başlamış; aynı kadınlar siyasal/sosyal hayata katılım hakları için mücadele etmeye girişmişlerdir. Böylece bir mücadele biçimi olarak kadınlar örgütlenerek modern anlamda devlet dışı bir alan olarak sivil topluma girmişlerdir (Çaha, 2017, s. 11-37).

On üçüncü yüzyılın ikinci yarısında Kayseri'de toplumsal statüsü güçlü ve oldukça saygın bir kadın olan Fatma Bacı tarafından bir kadın örgütlenme biçimi olarak kurulan Bacıyan-ı Rum teşkilatı, dünyanın belki de bilinen ilk kadın sivil toplumu örgütü idi. Üyelerine mesleki teknikler, hayatla ilgili bilgiler, uygulamalı yetenekler kazandıran örgüt, Ortaçağ'da güçlü bir kadın hareketinin var olduğu, kadınların ekonomik, kültürel ve askeri olarak toplum hayatında aktif roller üstlendiğini göstermesi bakımından önemlidir (Bayram, 2001, s. 1-11). Osmanlı döneminde de kadınlar toplumsal hayata katılmış, mülk sahibi olmuş, alım-satım, arazi kiralama işlerinde aktif olmuşlardır (Gerber, 1980; Jennings, 1975). Hanedan kadınları imparatorluk boyunca vakıfların ve hayır kurumlarının kurulmasına öncülük etmişlerdir.

Sadece hanedan kadınları değil orta sınıftan ve hizmetkarlıktan gelen kendi mal varlığına sahip kadınlar da malvarlıklarını vakıflara bağışlamışlar, vakıflar kurmuşlardır. Kadınlar tarafından kurulmuş ve tayin edilmiş vakıflarla desteklenmiş cami, çeşme, imaret, hastane vb. pek çok müessese gerçekleştirdikleri faaliyetlerle toplumun büyük bir kesimine hizmet sunmuş ve sosyal ilişkilere olumlu katkılarda bulunmuştur (Baer, 1983; Zarinebaf-Shahr, 1982; Şahin ve Kaya, 2016, s. 39). Osmanlı döneminde hayır vakıfları ile başlayan kadınların derneklerdeki hareketliliği, meşrutiyet döneminde yardım, eğitim, kültür, ülke sorunlarına çözüm arama ve ülke savunmasına yönelik siyasal amaçlı dernekleşme faaliyetleri ile devam etmiştir. Birinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı ve ulusal inşa sürecinde kadınlar bu faaliyetleri ve mücadeleciler rolleriyle önemli roller üstlenmişlerdir. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra ise, kadınların Türkiye’nin sosyal ve siyasal yaşamında aktif bir şekilde yer aldıklarını söylemek oldukça güçtür. Kadınlar cumhuriyet sonrası dönemde kamusal alanda yer almasına rağmen genellikle geleneksel rollere mahkûm edilmiş, evdeki toplumsal cinsiyete dayalı işbölümünün devamı olan faaliyetlerde yer almışlardır (Çaha, 2017, s.152). Ayrıca sosyal dayanışma ilişkilerinde hayırseverliğe yapılan vurgu ile kadını ve hayırseverliği öne çıkaran söylemler artmış, kadınlar yardım yapan sivil toplum örgütlerindeki faaliyetlerde daha fazla aktif olmuşlardır (Taşgın ve Özel, 2011, s. 188).

Toplumsal hizmetlere yönelik vakıfların kuruluşlarıyla ve çalışmalarıyla görünür hale gelen kadınların sivil toplum faaliyetleri günümüzde sivil toplum kuruluşları aracılığıyla, özellikle insani yardım ve eğitim alanlarında devam etmektedir. Sivil toplum kuruluşlarında aktif olarak yer alan kadınların son yıllarda nisbi anlamda yoğunluklarının arttığı gözlemlenmektedir (Küçükayış Bilgin, 2016, s. 81). Örneğin dernekler dairesinin istatistiklerine göre Türkiye’deki derneklerde organlara seçilen erkek üyeler 2009 yılında yüzde 84.05, kadın üyeler ise yüzde 15.95 iken, 2017 yılında erkek üye sayısı azalarak yüzde 79.22’lere düşmüş, kadın üye sayısı ise artış göstererek yüzde 20.78’e çıkmıştır (dernekler.gov.tr, 2018).

STK’larda Kadınlar ve Sığınmacılarla İlişkileri

Kadınların sivil topluma katılımı toplumsal yaşamın her alanında statülerini güçlendirmek, kadınların karşılaştıkları sorunlara çözüm bulabilmek veya çözüm oluşturabilecek ilgili mekanizmaları devreye sokmak adına önemli olmaktadır. Bu katılım kentsel yapının oluşması, ihtiyaçların belirlenmesi, ihtiyaçların teminine yönelik görüşlerin ifade edilip çözüm yollarının sunulması ve demokrasinin sağlanması için de gereklidir (Yatkın, 2013, s. 173). Kadınların sivil toplum kuruluşlarındaki güçlü rolleri ile siyasal ve sosyal hayata getirecekleri anlamlı katkılar toplumun gelişmişlik düzeyini doğrudan etkilemektedir (Erbaa, 2015, s. 1212). Özellikle insani yardım derneklerinde aktif olan kadınlar, kişi ve ailelerin çevresel şartlardan

dolayı oluşan maddi ve manevi sorunların giderilmesi amacıyla, psikolojik, sosyo-ekonomik destekler sağlamakta, eğitim programları ile kapsamlı aktivitelerde bulunmaktadır. Bu durum Ortadoğu ülkelerindeki iç karışıklıklar ve Suriye'deki savaş dolayısıyla 2011 yılından sonra Türkiye'ye gelen sığınmacıların birçok ihtiyacını giderme konusunda daha net görülmektedir.

Açık kapı politikasıyla Türkiye'ye gelen sığınmacıların ülke geneline yayılmaları birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bunların arasında barınma, geçim, sağlığa ve eğitime erişim, güvencesiz çalışma, savaşın travması gibi ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunlar yer almaktadır. Sivil toplum kuruluşları bu alanda aktif olarak rol oynamaktadır. Devletin maddi yardım, eğitim, sağlık gibi hizmetlerinin yeterli olmadığı noktada ulusal, uluslararası ve yerel sivil toplum kuruluşları sığınmacılar için başta gıda, barınma, giysi gibi temel yardımlar olmak üzere hukuki ve psikolojik danışmanlık da yapmaktadırlar (Coşkun, 2017, s. 1307-1308; Güran Yiğitbaşı, 2016, s. 59; Türk, 2016, s. 152-153). Sivil toplum kuruluşları sığınmacıların sosyal uyumları için de projeler geliştirmektedirler. Bu uyum hem sistemsel/maddi uyum, hem de sosyal/manevi olmak üzere iki yönlü olmaktadır. Sığınmacıların sisteme uyumları daha kolay gerçekleşmekteyken sosyal uyum daha zor olmaktadır (Adıgüzel, 2016, s.185). Hem maddi hem de manevi uyumla ilgili kadınlar derneklerde faaliyetler yürütmektedirler. Örneğin Türkiye'de İnsan Hak ve Hürriyetleri Derneği (İHH) kadın kolları, mültecilere yardımlar, ziyaretler, kahvaltılar, mülteci konulu toplantılar düzenlemekte ve mülteci kadınlar için vicdan konvoyu gibi etkinliklerle Türkiye'ye gelen sığınmacı ve mültecilere dikkat çekmektedirler (İHH, 2019). Bir başka örnek, yönetim kadrosu tamamıyla kadınlardan oluşan Kadın ve Demokrasi Derneği (Kadem)'dir. Dernek, mülteci kadınlara yönelik ekonomik entegrasyon projesi ve kadınlar göç yolunda projesi, mülteci konulu araştırma raporları, zirveler, etkinlikler ile mülteci ve sığınmacı konusuna da odaklanmaktadır (KADEM, 2019).

Sığınmacılara gönüllü yardım faaliyetlerinde bulunan kadınlarla ilgili yapılan bir araştırma (Topçu, 2018) sonucuna göre, kadınların faaliyetlere katılımı ve yardımının erkeklerden daha farklı olduğu tespit edilmiştir. Kadınların daha empatik olma ve ihtiyaç sahibi insanlara daha fazla önem verme eğiliminde olduğu, sahada tek bir konuya odaklanmaktansa her konuyu çözmeye çalıştıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca yardım eden kadınların kendileri ve birlikte çalıştıkları insanlar arasında mesafe oluşturmadıkları, çalışma alanlarını özel hayatlarına taşıdıkları ve yardım ettikleri insanlarla dostluklar geliştirdikleri gözlenmiştir. Bu durum kadınların olaylara daha bütünsel bir şekilde bakmasına, daha katılımcı bir çalışma ortamı hazırlanmasına, çalışma ortamını kişisel seviyeye taşıyarak dostane bir ilişki geliştirmesine, birlikte çalıştıkları insanlara da uyum sağlamalarında yardımcı olduğu araştırma sonucunda vurgulanmıştır (Topçu, 2018, s. 51).

Yöntem

Türkiye’ye gelen binlerce sığınmacının acil ihtiyaçlarını giderme hususunda ve haklarının ne olduğu konusunda bilgilendirmede birçok STK önemli görevler üstlenmektedir. Bu STK’larda özellikle kadın çalışanların, yardımların tespiti, karar verilmesi ve sağlanması aşamalarında aktif olarak rol oynadıkları görülmektedir. Bununla birlikte son on yılda göç alanındaki rolleri gittikçe artan ve uzmanlaşan STK’lara dair yeterli sayıda araştırma bulunmamaktadır. Göç alanındaki çalışmalar genellikle göçmen ve sığınmacıların uyumuna odaklanmakta, göçmenlerin ihtiyaçlarını giderme konusunda STK’ların rolü, çalışma biçimleri ve kadınların bu faaliyetlerdeki rolüne dair kısıtlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Sığınmacılara yardım eden STK’larda kadınların oynadığı rol ile ilgili çalışmaların az olması bu araştırmanın önemini arttırmaktadır. Bu bağlamda, sığınmacılara sosyo-ekonomik destekler sağlayan STK’larda gönüllü çalışan kadınlar ve bu kadınların STK’lardaki görevleri ve sığınmacılarla etkileşimi araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı ise, STK’larda sığınmacılara aynı yardım, nakdi yardım, eğitim, sağlık, barınma ve psikolojik destek verme konularında faaliyet gösteren kadınların görünürlüğünü arttırmak olmaktadır. İhtiyaç temelli insani yardım yaparak sığınmacılara barınma, gıda, kıyafet, eğitim, sağlık, sosyal uyum, psikolojik destek konularında yardımcı olan STK’lar çerçevesinde, kadınların STK’lardaki rollerinin neler olduğu, yardım dağıtımı esnasındaki görev paylaşımının nasıl olduğu, STK’larda çalışan kadınlar ile sığınmacı kadınlar arasındaki ilişkiler ve iletişim biçimlerinin nasıl kurulduğu, STK’larda kadınları gönüllü çalışmaya iten nedenler ve yardıma ihtiyacı olanların belirlenmesinde kadınların sosyal ağlarının etkisi araştırmanın sorularını oluşturmaktadır.

Yapılan çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Araştırmacının anlamlandırma ve yorumlama faaliyeti olan nitel çalışmada amaç, sosyal gerçekliği olduğu gibi tanımlamak ve derinlemesine kavramak, sosyal dünyayı oluşturan kişilerin profilini vermektir (Kümbetoğlu, 2017, s. 34). Konuyla ilgili kişilerin deneyimlerini, duygularını, algılarını, bakış açılarını anlamak bu bakış açılarını oluşturan sosyal süreçleri ortaya koymak için nitel çalışmada en sık kullanılan yöntemlerden olan derinlemesine görüşme yöntemi (Gönç Şavran, 2012, s. 69) yoluyla araştırma verileri toplanmıştır. Yapılan görüşmelerde, görüşme sürecinde ortaya çıkarılması planlanan veriler için oluşturulan, soru ve başlıklardan oluşan ve soruların sırasının ardıl olarak değil, görüşülen kişiye göre değiştirilmesini, esnek olmasını, konunun akışı içinde sorulmasını sağlayan yarı-yapılandırılmış görüşme formu (Kümbetoğlu, 2017, s. 75) kullanılmıştır. Araştırma öncesi hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme formu; demografik sorular, sosyal üyelikler, yardım yapılma süreci, dernekteki işbirliği ve rol dağılımı başlıkları altındaki 37 sorudan oluşmaktadır. Sosyal üyeliklerle ilgili; çalıştıkları yardım derneğinde kaç yıldır aktif oldukları, gönüllülük esasıyla mı çalıştıkları,

derneklerdeki aktif kadın sayısı, kadınların daha önceki STK deneyimleri sorulmuştur. Yardım yapılma süreciyle ilgili; sığınmacı ve mültecilere ne tür yardımlar yapıldığı, yardım için kriterlerinin neler olduğu, yardım için daha çok kimlerin başvurduğu, yardımlardaki süreklilik, yardımların kaynağı, yardımların yapılış şekli, yardım yapılacak kişilerin nasıl tespit edildiği sorulmuştur. Derneklerdeki işbirliği ve rol dağılımıyla ilgili; dernek yönetiminde kadınların mı erkeklerin mi yoğunlukta olduğu, kadın ve erkeklere farklı iş bölümünün olup olmadığı, kadınların derneklerdeki rollerinin neler olduğu, yardıma ihtiyacı olanların tespitinde diğer derneklerle ya da kişilerle işbirliğine girip girmedikleri sorulmuştur.

Araştırmada örneklem, rastlantısal olmayan örneklem biçimi olan, belirli kriter veya özelliğe bağlı olarak seçilen birey ve guruplardan oluşan, amaçsal örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Düzce’de sığınmacılara danışmanlık hizmeti vermesi amacıyla 2016 yılında kurulan Kardeşlik Akrabalık Dayanışma ve İletişim Merkezi (KADİM) ’e üye olan sivil toplum kuruluşlarında aktif olan yedi kadınla, belediye ve parti kadın kollarının sosyal işlerinde aktif olan dört kadınla olmak üzere toplam on bir kadınla görüşme yapılmıştır. Görüşme öncesi telefonla iletişim kurularak araştırma hakkında bilgi verilmiş; görüşmecilerle, kendilerini rahat hissedebilecekleri dernek binasında, kafede, görüşmecinin evinde ve işyerinde görüşmeler yapılmıştır. Görüşülenlerin gerçek isimleri yerine takma adlar kullanılmış, kaç yaşında oldukları takma adlarının yanında belirtilmiştir. Görüşme yapılmak istenen kişilerden ses kaydının alınması için izin alınmıştır ve bu durum ses kaydının başında görüşülen kişi tarafından belirtilmiştir.

Araştırmada nitel veri analizi yöntemlerinden biri olan; toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesini ve önceden belirgin olmayan temaların ortaya çıkarılmasını amaçlayan içerik analizi yöntemiyle veriler tahlil edilmiştir. Derinlemesine bireysel görüşmelerden elde edilen ses kayıtları tek tek dinlenerek deşifre edilip yazıya dökülmüştür. Görüşmecilerden elde edilen bu ifadeler birkaç defa dikkatlice okunmuş, anlamlı bölümlere ayrılmış, her bölümün kavramsal olarak ne anlam ifade ettiği bulunmaya çalışılmıştır. Yani her bölüme, ifade ettiği anlama bağlı olarak bir isim verilip kodlama yapılmıştır. Kodlama sürecinde araştırma soruları dikkate alınarak araştırma çerçevesinde kalınmaya dikkat edilmiştir. Birbiriyle ilişkili kodlar bir araya getirilerek temalar oluşturulmuştur. Kavram ve temalardan yola çıkılarak sonuçlara ulaşılmış ve netice olarak sonuçlar yorumlanmıştır.

Bu araştırmada kitlesel göçle Türkiye’ye gelen geçici koruma altında bulunan Suriyeliler ve uluslararası koruma başvurusu durumunda bulunan Iraklı, İranlı, Pakistanlı ve Afganistanlılar için yasal konumlarından ve kullanım kolaylığından dolayı sığınmacı kavramı kullanılacaktır. 2013 yılında çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK, 2013) ile Suriyelilere geçici koruma statüsü verilmiştir. Suriyeliler ile Suriyeli olmayan ve

Avrupa dışından gelen sığınmacılar arasındaki fark, Suriyeli olmayan ve Avrupa dışından gelen sığınmacıların BMMYK aracılığı ile uluslararası korumaya başvurma ve üçüncü bir ülkeye yerleştirilme hakkının olmasıdır. Türkiye coğrafi çekince ile imzaladığı Cenevre sözleşmesi gereği Avrupa Birliği vatandaşları dışındakilere mülteci statüsü vermemektedir (UNHCR, 1951). Bu yüzden Avrupa dışından gelen pek çok sığınmacı, Türkiye’de geçici statüde kalmakta, farklı illerde ikamet etmektedirler. Bu illerden biri olan Düzce’de on bin civarında sığınmacı bulunmaktadır. Bu sığınmacılardan iki bin kişisi geçici koruma altındaki Suriyeliler olmakta, geri kalanlar kişiler ise uluslararası koruma başvurusu konumunda bulunan Iraklılar, İranlılar ve Afganistanlılar olmaktadır (Dağlı, 2018, s. 22).

Bulgular

Görüşülen kadınların demografik profiline bakıldığında, kadınların 43-61 yaş arasında oldukları görülür. Kadınlardan ikisi üniversite mezunu, altısı lise mezunu, üçü ilköğretim mezunudur. Görüşülen kadınların hepsi evli ve çocuk sahibidir. Görüşülen kadınların meslek dağılımına bakıldığında, üç kişi daha önce özel sektörde çalışmış, üç kişi resmi bir kurumda halen çalışmakta, bir kişi sahibi olduğu işyerinde çalışmakta, diğer üç kişi de ev kadınıdır. Görüşme yapılan kadınların hepsinin aktif oldukları dernekler haricindeki STK’lara ayrıca üyelikleri bulunmaktadır. Hiçbir ücret almadan gönüllü olarak yardım derneklerinde çalışan bu kadınlar, ortalama on beş senedir yardım faaliyetlerinde aktif olarak yer almaktadırlar.

Kadınların STK’larda Gönüllü Çalışma Motivasyonları

Görüşülen kadınlar, gönüllülük faaliyetlerindeki motivasyonlarını “merhamet”, “insanlık”, “empati”, “sorumluluk” kavramlarıyla açıklamışlardır. Görüşülen kadınlardan altısı “merhamet” ve “insanlık” kavramlarına vurgu yaparken, üçü “sorumluluk”, “Allah rızası” kavramlarına vurgu yapmıştır. Kadınlardan ikisi ise yardım yapmayı, insanların ihtiyaçlarını karşılamayı ve bunu gönüllü olarak yerine getirmeyi “yaşam tarzı” olarak açıklamışlardır. On beş yıldır dernek faaliyetlerine katılan Ezgi (46), dernekte gönüllü olarak çalışmasının sebebini “merhamet” ve “empati” kavramı ile açıklamıştır:

İçimdeki o merhamet duygusu dürtülüyor beni. Birilerine yardım etmeyi seviyorum, istediğim bir şey, beni çok rahatlatan bir şey. Yani rahatlıyorum birine yardımcı olduğum zaman...O çocukları, o anneleri gördüğüm zaman, bir kadın olarak, bir anne olarak empati yapıyorum. Çok zor olduğunu düşünüyorum. Ben ne yapabilirim düşüncesi bu şeylere yönlendiriyor beni. (Ezgi, 46)

Gönüllü olarak dernekte aktif rol alan kadınlardan Kübra (61) ve Kardelen (57) de

merhamet duygusuna vurgu yaparken aynı zamanda çevresindekilere ve ihtiyacı olanlara yardımcı olmakla kendilerini sorumlu hissetmektedirler. İhtiyacı olan kişilerin varlığından haberdar olmalarının vicdanlarında yarattığı rahatsızlığı şöyle dile getirmişlerdir:

Onlar (gelen sığınmacılar) orada açken, onlar orada üşürken sen nasıl duracaksın. Komşusu açken tok yatan bizden değıldiri nereye götüreceksin. (Kübra, 61)

Onların durumuna üzüliyorum yani, ben rahat rahat yerken onların yokluk içinde olması beni çok üzüyor üzüliyorum yani, ben rahat edemiyorum, onlar orada açken ben rahat olamıyorum. (Kardelen, 57)

Sığınmacıların kaldığı bir eve gitmiştik mesela ben çok üzülmüşüm. Evin elektriğı yoktu, sobayı yakacak hiçbir şey yok ve kar kış soğuk. Yere basmıştık, beton ayağımıza yapışmıştı soğuktan mesela. Onu hiç unutmuyorum, o insanların dramını. Hâlâ onlar üşüyormuş gibi hissederim. Her şeyden önce o insanların yerine kendimizi koymamız lazım, mutlaka bunu yapmamız lazım, orada ben olabilirdim, biz olabilirdik. (Neslihan, 51)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşıldığı gibi, kadınların gönüllü olarak yardım derneklerinde aktif olmalarında vicdani ve dini duyguları ağır basmaktadır. Görüşülen kadınların kendilerini hem ihtiyacı olan kişilere, hem de yaratıcıya karşı sorumlu hissetmeleri de yardım faaliyetlerini yapmalarında itici olan etkenlerden olduğu, yapılan görüşmelerden anlaşılmıştır. Ayrıca sığınmacı aileleri ziyarete gittiklerinde karşılaştıkları manzaraların kendilerini derinden etkilediğini, bu durumun merhamet ve sorumluluk, empati duygularının artmasına neden olduğunu belirtmişlerdir.

Kadınların STK'larda Toplumsal Cinsiyete Dayalı Rollerini

STK'ların sığınmacılara yönelik yaptıkları faaliyetler arasında gıda, giysi temin etme, barınma ihtiyacı için ev kiralama, geçici nakit yardımı, eğitim ve sağlıkta yönlendirme, danışmanlık hizmetleri bulunmaktadır. Hem erkek hem de kadın üyelerin bulunduğu bahsi geçen bu STK'larda kadınlar ve erkekler arasında toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü olmaktadır.

Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumsal olarak farklı yer ve zamanlarda kadınlara ve erkeklere yüklenen roller ve sorumluluklarla ortaya çıkan "cinsiyet kimlikleri"dir (Bütün, 2010, s. 11). Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin biyolojik olarak farklı olmasının ötesinde, kültürel olarak kadını ve erkeği toplumsal bir kadın ve erkeğe dönüştüren bir kavramdır; ayrımcı, eşitsiz, baskıya dayalı bir toplumsal düzene vurgu yapar

(Acar-Savran ve Demiryontan, 2016). Toplumsal cinsiyete dayalı işbölümünde erkekler, parasal karşılığı olan piyasa için üretimi yaparlar ve politik kararlar alırlar. Kadınlar ise parasal karşılığı olmayan çocuk doğurma ve yetiştirme, hanenin günlük işleri, hane üyelerini ertesi günün üretim sürecine hazırlama gibi işleri yerine getirirler (Ecevit, 2003, s. 83). Bora’ya (2011) göre cinsiyete dayalı iş bölümü, basitçe bir görev paylaşımı anlamına gelmediği gibi, iki cinsiyetin hayatın yükünü eşit olarak paylaşması anlamına da gelmemektedir. Aksine, cinsiyete dayalı iş bölümü kadınlar aleyhine büyük bir eşitsizlikle ve ciddi ayrımcılıklarla sonuçlanmaktadır (Bora, 2011, s.6).

Toplumsal cinsiyet rollerine dayalı bu işbölümünde STK’larda erkekler hesap yapmaya dayalı ekonomi ve resmi prosedürlerle ilgili işlerde, kadınlar ise ev içi işlerin devamı niteliğindeki daha duygusal olan sosyal ilişki ve emek gerektiren işlerde yer almaktadırlar. Erkeklerin derneklere görevleri üyelik aidatlarının ödenmesinin takibi, ihtiyacı olanlara ev eşyası, yakacak, giyecek ve yiyecek taşımada araç temin etmek ve eşya taşıma gibi lojistik işler olurken; kadınların dernekteki görevleri, ihtiyaç sahiplerini belirleme ve bağışçılarla yardım yapılacak kişiler arasında aracılık vazifesini sürdürmektir. Ayrıca kadınlar toplantı, kermes, kahvaltı, iftar gibi etkinlikler düzenleme, kermes için yiyecek ve satış için ürünler hazırlama konularında dernekte aktif olmaktadır. Bu işlerin yanında eğitim faaliyetleri düzenleme, hijyen, temizlik, sağlık, ev idaresi, psikolojik destek konularında yardım ettikleri ailelere destek olmaktadır. Sığınmacılara yardım eden derneklerin birinde gönüllü olarak çalışan Reyhan (48), dernekteki iş bölümünü şöyle aktarmıştır:

Erkekler bize daha çok lojistik destek sağlıyorlar, maddi olarak dernek gelir-giderlerine katkıda bulunuyorlar. Lojistik destek derken yapacağımız programlarda bizden önce gidip ayarlamalar yapıyorlar, bir şeyler taşınacaksa kermeslerde onları taşıyorlar, ses sistemlerini hazırlıyorlar... Biz faaliyetleri organize ediyoruz, mantı günleri yapıyoruz her salı burada mantı yapıyoruz, ailelere maddi anlamda destek olabilmek için... Kermesler yapıyoruz, çocuk şenlikleri yapıyoruz, piknikler, iftarlar organize ediyoruz.(Reyhan, 48)

Gençlik yıllarından beri yardım faaliyetlerinde aktif olan ve son iki senedir hafta içi her gün dernek işleri ile ilgilenen Selma (40), erkeklerin, ihtiyacı olan ailelere eşya taşımak için araç temin etme konusunda faal olduğunu söylerken, kadınların aileleri ziyaret etme ve ihtiyaç tespitinde daha faal olduğunu ifade etmiştir:

Açık söyleyeyim bizim kadınlarımız yardım konusunda, evlere gidip gelme konusunda daha çok çalışıyor. Kadınlar bu konularda daha aktif, erkekler de araba bulma konusunda aktif oluyor. (Selma, 40)

Burada araç temininden kastedilen, koltuk, kanepeler gibi ev eşyası, beyaz eşya ya da fazla sayıda koli taşınması için ihtiyaç duyulan büyük araçlardır. Nitekim görüşülen kadınların yedisinin kendi aracı bulunmaktadır. Bu kadınlar yiyecek kolisi, kıyafet gibi eşyaların taşınmasını şahsi araçları ile yaparken, daha büyük eşyaların nakli için derneklerdeki erkeklerden yardım istemektedirler.

Kadınların Sığınmacılara Erişim ve Yardımların Tespitindeki Kilit Rolü

STK çalışanı kadınlar arkadaşlık, komşuluk, akrabalık gibi sosyal ilişkilerini kullanarak yardıma muhtaç sığınmacıların tespiti, kültürel çeşitliliğe göre ihtiyaç tespiti, resmi kuruluşlarla işbirliği ve iletişim hususunda kilit rolde olmaktadır. Şöyle ki, sığınmacılara yardım eden dernekler Düzce halkı tarafından bilinmekte olup özellikle sığınmacılara karşı duyarlı olan kadınlar, çevresinde, mahallesinde, sokağında gözlemlediği, tespit ettiği ihtiyaç sahibi sığınmacıları arkadaşları, tanıdıkları aracılığıyla ya da doğrudan dernek yetkilisi kadınlara bildirmektedirler. Dernek yetkilileri, üyeleri tarafından ya da üyelerinin tanıdıkları tarafından kendilerine bildirilen aileleri evlerinde ziyaret etmektedirler. Ziyaret ettikleri evlerde gözlemler yaparak, sığınmacılarla konuşarak ihtiyaçları tespit edip not almaktadırlar. Ardından bağışçılardan aldıkları aynı ve nakdi yardımları ihtiyaç sahiplerine ulaştırmaktadırlar. Çevresinin yönlendirmesiyle sığınmacıları tespit ettiklerini Reyhan şu şekilde belirtmektedir:

Çevremiz sayesinde, hani arkadaşımız, konumuz, komşumuz, bu işe gönüllü çalıştığımızı bilen kişiler diyor ki bize, şurada yeni gelmiş bir sığınmacı aile var, şurada yetim, eşi vefat etti, yetim çocuklar var, ya da boşanmış bir aile. Buraya da bakar mısınız gibi, öyle eş dost yönlendirmesiyle de oluyor(Reyhan, 48).

Bir diğer STK gönüllüsü olan Handan ise, sığınmacı aileleri tespit eden üyelerinin ya da üye yakınlarının doğrudan kendilerine ulaştığını ve evleri ziyarete gittiklerini şöyle anlatmaktadır:

Bize birisi mesaj attığında, telefonla aradığında, şurada ihtiyacı olan kişi var denildiğinde, açık adresini yazar mısın diyoruz, en kısa zamanda gidiyoruz, aileyi yerinde ziyaret ediyoruz, incelemelerde bulunuyoruz...Çevreden de bildikleri için bizim bu işlere baktığımızı. Çevreden eş dosttan geliyor, bilgilerini atıyorlar, biz bire bir ziyaretine gidiyoruz (Handan, 43).

STK çalışanı kadınların, diğer derneklerle ve her mahallede temsilcisi olan parti kadın kollarıyla etkileşimlerinin olması, ihtiyacı olan sığınmacıların tespitinde önemli olmaktadır.

Üyesi olduğu yardım derneği haricinde parti kadın kollarında da aktif olan Aslıhan (43), mahalle temsilcileri sayesinde her mahalledeki ihtiyaç sahibi sığınmacılardan haberdar olduklarını söylemiştir:

Her mahallede temsilcimiz var bizim, herkesi görevlendirdik, ihtiyaç sahibi, mağdur kişileri bize bildirin diye. (Aslıhan, 43)

Düzce’ye gelen sığınmacıları tespit ettikten sonra aileleri adreslerinde ziyaret eden STK gönüllüsü kadınlar, evde gözlemler yaparak ve aileye ihtiyaçlarını sorarak bir ihtiyaç listesi hazırlamaktadırlar. Ailelere ziyarete gittiklerinde yaptıkları ihtiyaç tespit sürecini Gizem (44) şu şekilde anlatmaktadır:

Evlerine gidiyoruz, yaşam alanlarına bakıyoruz, aileye ne kadar gelir girdiğine bakıyoruz, az buçuk ne kadar gideri olacağını, elektrik, suyu, kirayı hesaplıyoruz, ihtiyaçlarını soruyoruz, o şekilde yardım yapıyoruz. (Gizem, 44).

Ayrıca kadın üyelerin oluşturduğu WhatsApp grubu üzerinden olumsuz koşullarda yaşayan sığınmacıların yaşadığı fiziki mekânın resimlerinin paylaşılması, ev eşyası, gıda, giysi, yakacak gibi yardımlara ihtiyacın olduğunun belirtilmesi, sığınmacıların ihtiyaçlarının hızla giderilmesini sağlamaktadır. Haftalık toplantılar ve WhatsApp grubu üzerinden sürekli birbirlerinden haberdar olan dernek üyesi kadınlar, gündüz ya da gece fark etmeden günün herhangi bir saatinde bildirilen adrese gitmekte, sığınmacılara yardım etmektedirler.

Görüşülen STK gönüllüsü kadınlar, sığınmacıların temel ihtiyaçlarını sağlama hususunda ilk muhatap olan kişiler olmaları bakımından adeta “ön safta çalışan” müdahaleciler gibi bir işlev üstlenmektedirler. İngilizcede “frontline workers” olarak adlandırılan ön safta çalışanlar, önemli ihtiyaçlardan yoksun, sağlık ve sosyal ihtiyaçları olan ve insan hakları suiistimaline uğramış kişilerle çalışan sivil toplum kuruluşlarındaki sosyal çalışmacılar olmaktadır (Robinson, 2013: 11).

Kadınların Sığınmacılarla Etkileşimi

STK’larda aktif olarak çalışan kadınlar, ziyaret ve ihtiyaç tespiti için sığınmacıların evlerine girme konusunda erkeklere göre daha avantajlı olduklarını belirtmektedirler. Gelen sığınmacı ailelerin daha çok kadın ve çocuklardan oluştuğunu belirten STK çalışanı kadınlar, bu ailelerin, dini inançları ve kültürleri gereği bir erkekle muhatap olmaksızın kadınlara muhatap olmayı tercih ettiklerini belirtmektedirler. Kadın sığınmacıların kendileriyle daha rahat iletişim kurduğunu belirten Deniz (44), bu durumu şöyle anlatmıştır:

Bizim kadın olmamız avantaj... Geliyorlar abla, abla, çocuğunu gösteriyor işte bez istiyor, mama istiyor, işaret diliyle bana bir şeyler anlatmaya çalışıyor. Kadın kadına temas daha farklı oluyor. Birde onları daha iyi anlayabiliyorsun. Ben de bir anneyim, çocuğu için bir şeyler istiyor orada...Bir de zaten kadınlar da erkeklere sokulamıyorlar. Bana resmen yakama falan yapışanlar var. Sarılıp ağlayanlar falan oluyor, çocuğunu gösteriyor. (Deniz, 44)

STK gönüllüsü kadınlar sığınmacı kadınlarla iletişimde hijyen, temizlik, sağlık, ev ekonomisi ve psikolojik destek gibi konularda da yardımcı olmaktadır. Yeri geldiğinde sığınmacı kadınlara ev temizliği, ev içi düzen ve yemek hazırlama gibi ev içi işlerde tavsiyeler verdiklerini, hatta uygulamalı olarak gösterdiklerini söylemişlerdir. Sığınmacı aileler STK çalışanı kadınlara “abla” “anne” şeklinde hitap etmekte hatta kendi ülkelerinde kalan annelerinin yerine bu kişileri koymaktadırlar. İlgi, şefkat beklentisi, psikolojik destek, yönlendirme konusunda da STK gönüllüsü kadınlardan destek bekleyen sığınmacı aileler, 7/24 bu kadınları arayabilmektedirler. Bu durum STK’larda gönüllü olarak çalışan kadınların sığınmacı ailelerle iletişimde, sosyal yardımcı rolünden ziyade daha çok anne, abla ya da koruyucu rolünü üstlendiklerini göstermektedir. Maddi, manevi her türlü konuda sığınmacı ailelere destek veren Kardelen (57), sığınmacı ailelerin kendisini anneleri yerine koyduklarını ve her türlü sorunda kendisinden yardım istediklerini şu şekilde anlatmıştır:

Hepsi bana anne anne diyor. Elimden geldiğince yardımcı olmaya çalışırım maddi, manevi olarak. Ararım, hal hatır sorarım, ne yapıyorsunuz, ne ediyorsunuz derim...Anne hiçbir şey yok evde, annem açız diye aradıklarını biliyorum. Elimden geldiğince göz kulak olmaya çalışırım. Zaten anneleri burada yok, senelerdir görmemişler, beni anneleri yerine koyuyorlar. Bayramlarda ziyaretime gelirler, her hafta ararlar, hal hatır sorarlar, anne ziyaretimize gelirler...Bir ara eşimle dargın olmuştu, bana geldiler ara bulmamı istediler.” (Kardelen, 57).

Belediye kadın kollarında görev alan Gonca (47), sığınmacı ailelere verdikleri desteklerin sadece yardım götürmekle kalmadığını, kendisini etkileyen bir olayla anlatmıştır. Yardıma gittikleri 27 nüfusu olan sığınmacı ailenin evinde yeni doğum yapan kadına rasgeldiklerini, yeni doğan bebeği bile kendi elleriyle yıkadığını anlatmıştır:

Evin içerisinde mutfak gibi bir yer var, oraya girdim, yerde bir tane bebek yatıyor, daha göbek bağı yeni kopmuş, size anlatamam... onu ilk ben yıkadım... (Gonca, 47).

Sığınmacı ailelerin her türlü ihtiyacı için ilk başvurdukları kişiler olan STK çalışanı kadınlar, sığınmacı aileleri kimlik sahibi olmaları, eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanabilmeleri için gerekli yerlere başvurmaları konusunda yönlendirmektedirler. Bu

konuda İl Göç İdaresi, Valilik, İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve İl Sağlık Müdürlüğü ile işbirliği içerisinde olmaktadır. Bazı durumlarda ise sığınmacı aileyi sağlık kurumlarına kendileri götürmekte, tedavilerinin yapılmasını sağlamaktadırlar. Eğitim konusunda ise her gittikleri aileyi, çocuklarını okula göndermeleri konusunda teşvik etmektedirler.

Görüldüğü kadarıyla kadınların STK’lardaki emekleri ve yaptıkları bu işler, kadının ev içinde yaptığı karşılıksız ve fark edilmeyen emek ile benzerlik göstermekte, özellikle kamusal alanda kadınların STK’ları temsilinde görünür olamamaktadır. Handan (43) emeklerinin görünmezliğini, “Sahada çalışan biziz ama erkekler protokolle resim çekilirken en önde, nezaketen bile bize yer vermiyorlar” şeklinde ifade etmiştir.

Kadının “görünmeyen emeği” kavramı kadınların aile içinde, yakınlarıyla ilişkilerinde harcadıkları karşılıksız emeği anlatmaktadır. Görünmeyen emek, kimi zaman ev işi/ yuva işi şeklinde sınıflandırılırken, kimi zaman fiziksel emek/duygusal emek olarak tasnif edilmektedir (Acar Savran, 2004). Ev işleri şeklinde sınıflandırıldığında, bu işler kadınların ev içinde yaşamsal faaliyetlerin karşılanması için gerçekleştirdikleri yemeklerin hazırlanması, sunulması, evin, giysilerin temizlenmesi gibi ev işleri olmaktadır. Çocuklara yönelik olarak çocukların bakımı, beslenmesi, temizliği, okula bırakılması, okuldan alınması, sinema, spor gibi çeşitli sosyal faaliyetlere götürülmeleri, öğretmenleriyle görüşülmesi, arkadaşlarıyla sosyal faaliyetlerinin organizasyonu, ödevlerine yardımcı olunması gibi işleri kapsamaktadır. Yaşlı ve hastalara yönelik olarak ise bakımları, beslenmeleri, temizlik işleri, ilaçları, uykuları, pansumanları, doktor ve hastane randevularının takip edilmesi gibi işleri kapsamaktadır (Başterzi ve Yılıgör, 2013, s. 6). Bu emeklerin görünmemesinin birçok sebebi vardır. Birinci neden, bu emeğin doğallaştırılmış emek olarak görülmesidir. Kadınların yaptıkları bu işler, kadın doğasının bir parçası, kadınların doğal yatkınlıkları olarak sunulur. Yani kadınların bu işleri yapmak için emek harcaması iş olarak değil, davranış biçimi olarak görülür. İkinci olarak bu işlerin miktarının gizli olması ve belirlenmiş mesai saatlerinin olmamasıdır. Üçüncü neden ise bu emeklerin karşılığının olmamasıdır (Acar-Savran ve Demiryontan, 2016, s.11). Aynı şekilde kadınlar sığınmacılara yardım ederken sadece yardım paketi vermekle kalmamakta, onlara anne abla gibi destek olmakta, gerektiğinde psikolojik destek sağlamakta, ev temizliği konusunda yardım etmekte, yemek yapmayı öğretmekte, sığınmacı çocukların okula gitmesi için ailelerini ikna etmekte, gerektiğinde sağlık kuruluşlarına sığınmacı aileleri kendileri götürmekte, hatta sığınmacı ailelerin aile içi sorunlarının çözümünde arabulucu olmakta, onlara yardım etmektedir.

Sonuç

Demokratik katılıma olanak sağlayan ve ortak değerler doğrultusunda örgütlenen sivil toplum kuruluşları (STK) günümüzde geniş bir alanda faaliyetlerini sürdürmektedirler. Özellikle 2011 yılından sonra Suriye’de yaşanan iç savaştan ve Ortadoğu’daki iç karışıklıklardan dolayı Türkiye’ye gelen sığınmacıların acil ihtiyaçlarını giderme hususunda ve haklarının ne olduğu konusunda bilgilendirmede birçok STK önemli görevler üstlenmektedir. Bu STK’larda özellikle kadınların, yardımların tespiti, karar verilmesi ve sağlanması aşamalarında aktif olarak çalıştıkları ve rol aldıkları görülmektedir. STK çalışanı kadınların hem sığınmacı ailelere yaptıkları yardım faaliyetlerinde hem de sığınmacı kadınlarla ilişkilerinde kritik rolleri bulunmaktadır. STK’larda gönüllü olarak çalışan ancak tam zamanlı ücretli çalışanlar gibi aktif rol alan görüşülenler, sığınmacıların tespitinden tüm yardımların organizasyonuna ve denetlenmesine kadar çeşitli işleri yerine getirmektedirler. Kadınlar kurdukları sosyal ilişkiler sayesinde özellikle ne yapacağını, nereye başvuracağını bilmeyen kayıt dışı olan/kimliği olmayan kent çeperlerinde yer alan mahalle ve sokaklardaki sığınmacılara ulaşabilmektedirler. Böylece kadınlar oluşturdukları mahalle ve sokak ağları sayesinde sığınmacıları daha kolay tespit edebilmektedirler. Yine sığınmacı ailelerin yiyecek, giyecek gibi temel ihtiyaçlarını kendi derneklerine gelen aynı ve nakdi yardımlar sayesinde ihtiyaç sahiplerine ulaştırmada köprü vazifesi görmekte ve sığınmacı ailelerin ev eşyası, ev kirası, faturalar dahil evlerinin tüm ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar.

Sığınmacılara yardım yaparken resmi kurumlarla işbirliği içerisinde olan bu kadınlar, sığınmacı ailelere aracı olmakla kalmayıp ailelerin duygusal, sosyal tüm ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Her türlü yardım faaliyetlerinde faal olan bu kadınlar yeri geldiğinde sığınmacı kadınlara yemek pişirme, ev temizliği gibi konularda da yardım etmektedirler. Bu rolleriyle STK çalışanı kadınlar sadece dernek çalışanı gibi değil, günün her saatinde ulaşılabilir olmasıyla sığınmacı ailelerin annesi, ablası, koruyucusu konumunda olmaktadır. Bu durum sığınmacılar ile yerli halkın uyum sağlamasına, gönüllü çalışan kadınların daha fazla empati yapmasına, paylaşma ve iyilik duygularının artmasına sebep olmaktadır. Fakat hiçbir ücret almadan gönüllü olarak çalışan kadınlar evde olduğu gibi dernekte de yaptıkları işlerin miktarı olmamakta, belirlenmiş bir mesai saati bulunmamakta, çalışma, dinlenme, iş zamanı, boş zaman iç içe geçmekte, en önemlisi ise emekleri görünmemektedir. Emeklerin görünmemesi kadınların resmi alanlarda daha az söz sahibi olmalarına neden olmaktadır. Alanı bilen ve sorunları tanıyan kişiler olmalarına rağmen, emeklerinin görünmezliği nedeniyle alanda karşılaşılan sorunların çözümü için politika yapımında istişare edilen kişiler olmamaktadırlar.

The Role of Women Working in NGO Humanitarian Aid to Asylum Seeker from the Perspective of Gender in Duzce

Fatma Kızılelmas^a

Abstract

As the war in Syria and the due to internal strife in the Middle East, millions of people took refuge in Turkey that applies open-door policy since 2011. The vast majority of incoming people started to live in the provinces. In the mean while many international, national and local non-governmental organization (NGO) state audit and the refugees who took refuge in Turkey with the support of international funding emergency and psycho-social needs plays an important role in meeting. In national and local NGOs, it is observed that especially women workers play an active role in the determination, decision-making and assistance of those who need help. This study focuses on the role of women workers in NGOs within the voluntary organizations as well as in the provision of humanitarian assistance to asylum seekers. It is examined the roles of women working in NGOs that help refugees in shelter, food, clothing, education, health, social cohesion, psychological support and the impact of women's social networks on determining the relationship and communication styles among asylum-seeking women. In this context, the study is based on interviews with eleven women volunteering in municipality women's branch and seven associations cooperating with the Fellowship, Kinship, Solidarity and Communication Center (KADIM) established under the Social Assistance Foundation of Düzce Governorship. Women's labor in the humanitarian aid activities given to the asylum seekers and the relevant NGOs was addressed from a gender perspective. Qualitative research method was used in the study, semi-structured interview form and data were collected through in-depth interview method. The data obtained from individual interviews analyzed by content analysis method. The findings of the empirical study indicate that women who work voluntarily and actively in NGOs have an indispensable role in the organization and distribution of humanitarian aid. It is observed that women who work with NGOs, especially those who have identified through social networks such as friendship, neighborhood, kinship and political party membership, are more advantageous than males to enter the private sphere of asylum seekers, to visit their homes, to communicate with women and children and to determine their needs. As a continuation of gender-based division of labor, women volunteers are expected to continue their role of "mother" and "sister at home as well as asylum seekers. Women who do not have any social service training are expected to meet all the needs of the asylum-seeker families, while they are the, mother and sister lam of their families. However, the efforts of women volunteer women, such as the invisible labor of women in the home, do not appear here.

Keywords

Asylum seeker • Migration • Non-Governmental Organizations • Gender • Humanitarian Aid

^a Duzce University PhD Student of History Department Migration Studies e-mail: ftkzllms@gmail.com

Received: September 10, 2019

Accepted: November 5, 2019

Copyright © 2019 • International Refugee Rights Association • <http://mejrs.com>

ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962

Summer 2019 • 4(2) • 81-89

Extended Abstract

The participation of women in civil society, which is the area where individuals practice and discuss the rights and obligations they have acquired, was only after the 18th century in western societies. After this century, women attempted to fight for their rights to participate in political / social life. Thus, women were organized as a form of struggle and entered the civil society as a non-state area in a modern sense. (Çaha, 2017, s. 11-37). On the contrary to the historical development in western societies, women in Ottoman society participated in social life, owned property, were active in buying and selling and land rental business. (Gerber, 1980; Jennings, 1975). Women who have their own wealth either donated their wealth to foundations or established foundations. Many institutions like mosque, fountain, imaret and hospitals provided services to a large part of the society with their activities and made positive contributions to social relations (Baer, 1983; Zarinebaf-Shahr, 1982). This process continued with aid, education, culture, seeking solutions to the problems of the country, and political association activities aimed at defending the country. Women in the World War One, the War of Independence and in the national construction process, played important roles with these activities and their combative attitudes. Although women were more involved in the public sphere in the post-republic period, they were often sentenced to traditional roles and engaged in activities that were a continuation of the gender-based division of labor at home. (Çaha, 2017, s.152). Today, Women's civil society activities still continue with the non-governmental organizations, especially in the fields of humanitarian aid and education. (Küçükkayış Bilgin, 2016, s. 81). Women who are especially active in humanitarian associations, provide psychological, socio-economic support, and comprehensive activities with educational programs, to eliminate material and moral problems caused by environmental conditions. This situation is seen more clearly in troubleshooting many of the needs of refugees coming to Turkey in 2011 after internal turmoil in Syria and the Middle East countries because of the war.

Method

The subject of this research is women working voluntarily in NGOs providing socio-economic support to asylum seekers and their duties in NGOs and their interaction with the refugees. The aim of the research is to increase the visibility of women working in NGOs in the fields of in-kind aid, financial aid, education, health, housing and psychological support. The questions of the research are the role of women in NGOs, within the framework of NGOs that help refugees on shelter, food, clothing, education, health, social cohesion, and psychological support by providing humanitarian aid based on needs, how the sharing of tasks occurred during the distribution of aid, the relationship between the working women and

refugee women and how communication forms are established, the reasons that push women to work voluntarily in NGOs and the impact of women's social networks in determining those who need help.

Qualitative research method has been adopted in order to understand social reality deeply. To be able to understand the experiences, feelings, perceptions and perspectives of the people concerned, research data was collected through in-depth interview method, which is one of the most frequently used methods in qualitative research. Semi-structured interview form was used in the interviews. Semi-structured interview form which was prepared before the research; consists of 37 questions under the titles of demographic questions, social memberships, aid process, cooperation in the association and role distribution. Questions about social membership like how many years have they been active in the charity association they work for, whether they work on a voluntary basis, the number of active women in the association, women's previous NGO experiences were asked. Questions about the aid process like what kind of aids were given to the ones taking shelters and refugees, what are the criteria for aid, who applied for aid more, continuity in aids, the source of the aids, how the aids were made, and how the persons to be helped were determined were asked. Related to the cooperation and role distribution in the association; whether women or men are concentrated in the management of the association, whether there are different divisions for women and men, what are the roles of women in the association, whether they cooperate with other associations or individuals in determining those who need help were asked.

In the study, the sample was selected by the purposeful sampling method, which is a non-random sample form, consisting of individuals and groups selected based on a specific criterion or feature. A meeting with a total of eleven women, including seven women active in the non-governmental organizations that are members of the Fellowship Kinship Solidarity and Communication Center (KADIM), which was established in 2016 with the aim of providing counseling services to the people taking shelters in Düzce, and four women who are active in the social affairs of the municipality and party's women's branches , is made.

In the research, the data were analyzed by content analysis method, which is one of the qualitative data analysis methods, aiming to analyze the collected data in depth and to reveal previously unclear themes. The sound recordings obtained from in-depth individual interviews were listened to and deciphered and transcribed. These statements which were obtained from the interviewees, were carefully read several times, divided into meaningful sections, and were tried to find out what each section meant conceptually. In other words, each section is given a name and code which depends on the meaning that it expresses. Cautions were taken to stay within the framework of the research by considering the research questions

during the coding process. Themes were created by bringing together related codes. Based on the concepts and themes, the results were obtained and they were interpreted.

In this study, for Syrians who came to Turkey with a mass migration and who are the applicant under temporary protection, for Iraqi, Iranians, Pakistanis and Afghans who are in the situation of international protection applicants, the term of “asylum-seekers” will be used because of the ease of use and their legal status.

Findings

Two of the women interviewed are between 43-61 years old, two are university graduates, six are high school graduates and three are primary school graduates. All of the interviewed women have membership in NGOs, except for associations in which they are active. These women, who are voluntarily working in charities without taking any money, have been actively involved in charity activities for an average of fifteen years. Conscientious and religious feelings make women participate in charities as a volunteer. They also stated that when they visited refugee families the scenes, they encountered affected them deeply and this situation increased the feeling of compassion and responsibility and empathy.

NGOs' activities for asylum seekers include providing food, clothing, renting homes for sheltering needs, temporary cash assistance, education and health referral, and consultancy services. There are gender-based divisions of labor among women and men in these NGOs, which are mentioned to include both male and female members. In this division of labor based on gender roles, while men are involved in jobs related to economics and formal procedures based on computation, women are involved in more emotional social affairs and labor-intensive jobs that are a continuation of domestic work in NGO. While the duties of men in associations are logistics, such as tracking the payment of membership fees, providing household goods for those in need, fuel, clothing and food transportation, and carrying goods; women's duties in the association are to identify those in need and to continue to act as intermediaries between donors and people in need. In addition to, women are active in the association in organizing events such as meetings, kermis, breakfast, iftar, preparing food for sale and products for sale.

Women working as NGOs play a key role in identifying asylum seekers in need of assistance, identifying needs according to cultural diversity, collaboration and communication with official institutions, using social relationships such as friendship, neighborhood, and kinship. That is, the associations that help asylum seekers are known by the people of Düzce, and especially the women who are sensitive to asylum seekers report the needy asylum

seekers around their neighborhood, neighborhood, street to their friends, through their acquaintances or directly to the officials of the association. Association officials visit families who are informed by their members or by familiars of their members. They observe and take notes by making observations in the houses that visited by them, talking to asylum seekers. Then they deliver in-kind and cash aid they receive from donors to those in need.

NGO volunteer women also assist in communicating with asylum-seeking women in areas such as hygiene, cleanliness, health, home economy and psychological support. When necessary, they told the asylum-seeking women that they gave advice, or even applied, in domestic work such as house cleaning, domestic order and food preparation. Asylum-seeking families refer to women who working in NGOs as “older sister”, “mother” and even replace their mothers who stay in their own country. Asylum-seeking families who expect support from NGO volunteer women on interest, compassion expectations, psychological support and orientation, can call these women 7/24. This shows that women working as volunteers in NGOs assume more of their mothers, sisters or foster rather than social help role in their communication with refugee families.

Results

Due to the civil war in Syria after 2011 and the turmoil in the Middle East, many NGOs play important roles in troubleshoot issues in the urgent needs of asylum seekers coming to Turkey and informing them about their rights. In these NGOs, it is observed that especially women are actively working and taking roles in the determination, decision making and provision of benefits. NGO employees have critical roles both in their relief activities for asylum-seeking families and in their relations with asylum-seeking women. Interviewees who work voluntarily in NGOs but take an active role such as full-time wage workers, perform various tasks from the identification of asylum seekers to the organization and supervision of all benefits. Thanks to the social relationships they establish, women can reach asylum seekers who don't know what to do or where to apply, are illicit / have no identity in the neighborhoods and streets in the city walls. Thus, women can identify asylum-seekers more easily thanks to the neighborhood and street networks they have created. In addition, they serves as a bridge in delivering basic needs of the refugee families, such as food and clothing, to the needy thanks to the in-kind and cash aids coming to their own associations and meet all the needs of the refugee families, including household goods, house rent, and bills.

These women who cooperate with official institutions while helping asylum-seekers not only serve as an intermediary for asylum-seeking families but also meet all the emotional and social needs of families. These women, who are active in all kinds of aid activities, also

help refugee women in cooking, house cleaning issues like these. With these roles, women working in NGOs are not only like the employees of the association but are available at all hours of the day and become the mother, elder sister and protector of the refugee families. This situation causes refugees and indigenous people to adapt, volunteer women to empathize more, share and increase their sense of well-being. However, the voluntary working women do not have the amount of work they do at the association, just like at home, there is no set working hours, work, rest, work time, leisure time intertwine, most importantly, their labor is ignored. Ignoring the efforts causes women to have less say in official areas. Although they are the people who know the area and the problems, they aren't the ones who have been consulted in policy making for the solution of the problems encountered in the area due to their efforts being ignored.

KAYNAKÇA/REFERENCE

- Acar-Savran G (2004). *Beden emek tarihi*. Kanat Kitap: İstanbul.
- Acar-Savran, G ve Tura Demiryontan, N. (2016). *Kadının görünmeyen emeği*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Açma, B.(2014). *Sivil toplum örgütleri*. Bihan Kartal &Belkıs Kümbetoğlu (Ed). *Yeni toplumsal hareketler* (ss.246-266). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Adıgüzel, Y. (2017). *Cultural integration of immigrants*. Adem Esen & Mehmet Duman (Eds.) *Syrian under temporary protection in Turkey findings and recommendations*. (pp. 185-209). İstanbul: WALD Publisher.
- Baer, G. (1983). *Woman and waqf: an analysis of the Istanbul Tahrir of 1546*, *Asian and African Studies*, 17, (pp. 9-27).
- Başterzi, A.D. & Yılmaz, A. (2013). *Görünmeyen emeğin görünürlüğü üzerine bir tartışma*. <https://www.academia.edu/11316578>.
- Bayram, M (2001). *Türkiye Selçukluları döneminde bilimsel ortam ve ahiliğin doğuşuna etkisi*. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 10, 1-11.
- Bütün, M. (2011). *Toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden çocuk bakım hizmetleri: farklı ülke uygulamaları*, (Uzmanlık Tezi, Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/2535/melekbütün.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Coşkun, E. (2017). *Sosyal hizmetin kapsamadıkları*. (Editör: Neşe Şahin Taşgın; Uğur Tekin ve Yasemin Ahi). *Sosyal hizmetlerde güncel tartışmalar*, Ankara, Nika Yayınları, 217-231.
- Çaha, Ö. (1996), *Sivil kadın: Türkiye’de kadın ve sivil toplum*, Savaş Yayınevi, Ankara.
- Dağlı, Z. (2018). *Göçmenler yerel halk ve paydaşların gözüyle göç yönetimi Düzce örneği* (Editör: Hamza Ateş ve Turgay Ovalı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Dernekler Dairesi Başkanlığı. (2018). www.dernekler.gov.tr. Erişim tarihi 12.07.2018.

Düzce Kardeşlik Akrabalık Dayanışma ve İletişim Merkezi, KADİM (2019).
http://www.duzcekadim.org/index.php?option=com_content&view=article&id=218&Itemid=1329&lang=trerişim tarihi 26.08.2019.

Ecevit, Y. (2003). Toplumsal cinsiyetle yoksulluk ilişkisi nasıl kurulabilir Bu ilişki nasıl çalışılabilir. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 25, 83-88.

Gerber, H. (1980). Socialandeconomicposition of women in an Ottamancity, Bursa, 1600-1700, IJMES 12ss. 231-244.

Gönç Şavran, T. (2012). Sosyolojide araştırma yöntem ve teknikleri. (Editör: Temmuz Gönç Şavran). Nicel ve nitel araştırmalarda kullanılan araştırma teknikleri, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 64-104.

Güran Yiğitbaşı, K. (2016). Medya ve mültecileri sivil toplum üzerinden okumak: Mülteci-Der örneği. Marmara İletişim Dergisi, 25, 53-76.

Jennings, R. C. (1975) Womenin early 17th centuryOttomanjudicialrecords-theshariacourt of Anatolian Kayseri”, JESHO18, ss. 105...

Küçükkayış Bilgin, B. (2016). Türkiye’de kent yoksulluğu ile mücadelede kadın gönüllülerin rolü. KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi, 2(1), 71-89.

Kümbetoğlu, B. (2017). Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma. (5. Basım). Ankara: Bağlam Yayıncılık.

Marshall, Gordon (1999) Sosyoloji sözlüğü, (çev. Osman Akınay, Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, s:662,663.

Robinson, K. (2013). Voicesfromthefrontline: socialworkwithrefugeesandasyllumseekers inAustraliaandthe UK, British journal of socialwork. 1-19.

Şahin M. ve Kaya N.E. (2016). Valide sultanların kurduğu vakıfların kadına yönelik sosyal hizmetleri, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, cilt 6, sayı 12, 36-65.

Taşgın, N. Ş. ve Özel, H. (2011) Türkiye’de sosyal hizmetlerin dönüşümü, Toplum ve Sosyal Hizmet, 22 (2), 175-190.

Topçu, E. (2018). Suriyelilere yardım kapsamında kriz yönetimi ve kadın liderliği Ankara örneği, Middle East Journal of RefugeeStudies, 3:1, 39-53.

Türk, G.D. (2016). Türkiye’de Suriyeli mültecilere yönelik sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine ilişkin bir değerlendirme. Marmara İletişim Dergisi, 25, 145-157.

Yatkın, A. (2013). Bölgesel kalkınma sivil toplum kuruluşları ve kadın katılımı Elazığ örnek alan araştırması. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23(2), 163-188.

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (2019) <https://www.siviltoplum.gov.tr/organlara-secilen-uyelere-ait-cinsiyet-bilgileri>

İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH).<https://www.ihh.org.tr/haber/kadınlar-icin-vidan-konvoyu>.

Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM). (2018) <http://kadem.org.tr/projeler>.

UNHCR (United Nations High CommissionerforRefugees) (1951) the 1951 RefugeeConvention. <https://www.unhcr.org/3b66c2aa10>.

Zarinebaf-Shahr, F. (1982). Kentsel alana kadının katılımı: XVII. yüzyıl İstanbul’unda kadın vakıfları, Türkler, ed. Hasan Celal Güzel vd., c. 14, s. 15-24.